

HAROLD LLOYD:

NEHÉZ MESTERSÉG

Harold Lloyd 1893-ban született Burchardban (Egy. All.) Már tizenkét éves korában fellépett színpadi boházatokban. Később a San Diego-i színtiskolában tanult. Húszéves korában került a filmhez. Karaktere szerint a hiszékeny, naiv, s mindenekelőtt ügyetlen, szerelmes fiatalember modern típusát alakítja ki magában, s ezt a szerepet játssza rengeteg változatban. Bizonyos tekintetben Chaplin tanítványa, de elűtő egyénisége és művészi tudatossága megvívja, hogy epigonná legyen. Számos filmburleszkjének sikere után nagyfilmekbe is belefog, ezek közül nálunk a *Nagy-mama talizmánja* tette emlékeztetéssé félvezeg, szerényen törtető szemüveges figuráját. Alábbi írása részlet visszaemlékezéseiből művész pályájára.

A komikum jellege ma egyre inkább fogalmivá válik, ellentétben a régi időkkel, amikor egyszerű fizikai mozgásokra, meglepő helyzetekre lehetett visszavezetni. A néző beérte azzal, hogy a szereplők habostortát vagdosnak egymás fejéhez, s a hőseket végtelen hajszákbán üldözték. Ma már a közönség szeret eredeti komikus ötleteket látni; szereti, ha a rendkívüli alakok hozzá hasonló hétköznapi emberré alakulnak át, különösen akkor, ha a szóban forgó történet vele is megeshetik.

Az, aki lebecsüli a közönség értelmi képességeit, vaskos hibát vét. Mert a mozikközönség minden más közönségnél jobban képviseli a társadalmi osztályokat. Előadásain gazdagok és szegények, falusiak és városiak, értelmiségiek és munkások, öregek és fiatalok vesznek részt. És azt hiszem, ami felfogóképességüket illeti, nincs olyan nagy különbség közöttük, mint ahogy azt egyesek hinni vélik. Ha az, amit a művész játszik, a valóság tükörképe, a közönség minden további nélkül megérti. Ha nem értenek meg bennünket, mi követtük el a hibát, nem ők. Ez esetben szellemünk nem fejtett ki eléggé közvetlen hatást, valamilyen *mesterkeltt* elem csúszott játékunkba.

*

Mi, a filmkomédiák alkotói, a többi filmproducerrel ellentétben, semmi-

lyen végleges forgatókönyvet nem használtunk. Azt akarom ezzel mondani, hogy rendszerint egy általános elgondolásból indultunk ki, s a produkció folyamán lépésről lépésre építettük fel az anekdotát és a bonyodalmat. Példaként hadd említsem a *Grandma's Boy-t* (Nagymama talizmánja).

Csaknem két éve foglalkoztatott az a gondolat, hogy egy olyan filmet kellene készíteni, amelynek főszereplője egy kétbalkezes fiatalember, akinek semmi sem sikerül, mert nincs önbizalma. De egy szép napon, bizonyos okból, arra a meggyőződésre jut, hogy hatalmas, csalthatatlan erő vette pártfogásába. Adott esetben egy nyomorúságos esernyőnyél, amelynek mágikus erőt tulajdonít. Ettől kezdve nem hátrál meg semmilyen nehézség előtt, s minden alkalommal győzedelmeskedik. Később aztán rádöbben, hogy hite csupán illúzió volt, és csak azért kerekedett felül, mert meg volt győződve feltétlenül sikeréről.

Nagy vonalakban így festett az elképzelésem, de kéthónapnyi időt vettem igénybe, amíg mindent alaposan végiggondoltam, összerfűztem a jelenetsort, megalkottam a komikus hatásokat.

Két hónap... s ezután jött a közönség. A közönség, amely az egyedüli és legavatottabb bíró, amely megítéli, mi mulatságos, mi nem. Többhónapos elmélyült munka után ugyanis a rendező és a színész rendszerint elveszti tisztánlátását. Fáradozásának csalthatatlan erőpróbája az

Harold Lloyd,
a „Csóktanár”-
ban

Harold Lloyd a »Safety Last«-ban

ezerötszáz-kétezer néző előtt tartott vetítés. Mert a közönség senki iránt sem táplál indokolatlan elnézést.

Sose fogom elfelejteni az egyik esetet a sok közül. Miután jódarabig kétfelvonásos filmkomédiákat készítettem, kedvet kaptam egy nagyobb film készítésére. *I do* — ez volt a címe. Munkatársaim véleménye szerint különösen sikerült filmet alkottunk, s épp ezért valamennyien nagy önbizalommal mentünk el Glendale-ba — egy Los Angeles melletti kisvárosba —, hogy a bemutatót részt vegyünk. De alighogy a film vetítése elkezdődött, önbizalmunk szertefoszlott. Az első felvonás alatt, a várt, általános, szakadatlan nevetés helyett, csak elvétve hallottunk egy-egy rövid, hamarosan elnémuló kacajt. Egy darabig semmit sem értettünk: úgy véltük, hogy az első rész csak úgy hemzseg a gagektől. S jöllehet a második és harmadik felvonás alatt a nevetés fokozódott, az előadás nem hagyott kétséget bennünk — megbuktunk.

Aznap úgy éreztük, mintha fejbe vertek volna bennünket. Aztán másnap reggel megtartottuk szokásos tanácskozásunkat a műteremben, részletesen megvitattuk és kiveséztük a filmet, hogy rájőjjünk, hol követtük el a hibát.

Végül úgy tetszett, tudjuk, melyek a gyönge részek. Az első felvonás — a cselekmény elnyújtott expozíciója — alaposan lerontotta a másik két felvonás hatásosságát. Elhatároztuk, hogy az első részt újravágjuk, s mindössze körülbelül száz métert tartunk meg belőle. Ezekután újabb próbát tettünk a közönséggel. Az eredmény még nekünk, szakembereknek is meghökkenítő volt: a terem szinte szünet nélkül harsogott a kacagás-

tól. Megoldottuk a problémát, amelyet egyszerűen az aránytalanság hozott létre, hogy az első rész semmit sem mondott, sőt, ami még ennél is rosszabb; csaknem teljesen megsemmisítette a következő felvonások gajjainak hatását.

*

Munkatársaimmal együtt éveken át tanulmányoztuk a közönséget, és rájöttünk arra, hogy a sikernek van néhány nélkülözhetetlen tényezője. A közönségnek például rokonszenvet kell táplálnia a film hőse iránt. Ha azon nevet, akit nem szeret, akkor nem örül, hanem egyszerűen csak apró bosszút áll; ez nem komédia, hanem kegyetlenség.

Még valami: a nézők szeretik, ha meglepetés éri őket. A váratlan felkorbácsolja képzelőerejüket. Valamit azonban nem szabad szem elől téveszteni. Ha úgy cselekszünk, hogy a közönségben várakozást keltünk, meg kell adnunk neki azt, amit vár. Ha nem kapja meg a közönség, becsapottnak érzi magát, csalódik bennünk.

Persze, legajánlatosabb, ha jobbat adunk, mint amit várt. Én például igyekszem a nézőben azt a benyomást kelteni, hogy rövidesen valamilyen bonyodalom kellős közepébe keveredem. Aztán — amikor rokonszenvét már megnyertem és sajnálja, hogy kellemetlen helyzetbe kerülök —, úgy intézem, hogy mulatságos módon kivágjam magamat a kalamajkából, s ezzel kétszeresen is megnevettetem.

Mert a komikumnak van egy furcsa sajátossága: a közönség képtelen hosszabb ideig egyfajta jellegű feszültséget elviselni. Párhuzamosan néhány komoly és patetikus jelene- tet is kell »adagolni« neki. Mindez a már fentebb elmondottakra utal. A közönség szeret olyan hiteles embereket látni, akik azokat a tapasztalatokat élik át, amelyeket — ha valójában ritkán is és semmiképpen sem ilyen töményen — ő is megszerezhetne. Más szóval: a közönség szokványosra vágyik, de úgy, hogy a szokványost a szokatlan kiemelve hétköznapi jellegeiből.

Úgy kell tehát cselekednünk, hogy a közönség diadalunkat kívánja. Aztán lenjünk meg, s állítsuk a helyzetet a feje tetejére. Ez a legjobb módszer, hogy a nézőteret magunkkal ragadjuk.

GERA GYÖRGY FORDÍTÁSA